

Heemkundekring Jan uten Houte

LedenNieuwsBrief maart (b) 2024

Beste mensen,

Hierbij de ledennieuwsbrief van maart met extra aandacht voor de Archeologische opgraving Nieuwe Sluis aan de Zwartenberg en het plaatsen van het herinneringsbord aldaar.

Uiteraard de eerste aandacht naar onze Algemene Ledenvergadering op 11 april in De Linde en naar de omgang van de Bernadette-relikwieën in Brabant de komende weken.

Heeft u vragen of ideeën voor onze Heemkundekring en/of deze nieuwsbrief? Stuur dan een mailtje naar prcommunicatie@janutenhoute.nl

Op de laatste pagina treft u allerlei links aan die verwijzen naar cultuurhistorische websites en hun nieuwsbrieven.

Algemene ledenvergadering 11 april

Uitnodiging en agenda 39^e ALV van onze Heemkundekring.

Beste leden,

Graag nodigen wij u uit voor onze Algemene Ledenvergadering (ALV) van Heemkundekring Jan uten Houte op donderdag 11 april 2024 in wijkgebouw De Linde, Lambertusstraat 7 / Wipakker 16 te Etten-Leur.

Wij beginnen om 19.30 uur. Inloop is mogelijk vanaf 19.00 uur. Parkeren kan op de parkeerplaats aan de Wipakker naast de Brandweerkazerne.

Als bijlage is het verslag van de ALV op 29-11-2023 toegevoegd.

Agenda

1. Opening door de voorzitter Wim Buijs
 - a. Vaststelling van de agenda
2. Goedkeuring notulen ALV 29-11-2023, notulist Jos Buijs
3. Verslag activiteiten 2023, Wim Buijs
4. Financiën, toegelicht door waarnemend penningmeester Jos Buijs
 - a. Financieel verslag boekjaar 2023
 - b. Verslag kascommissie mevrouw Aalbörg en meneer Franken
 - c. Vaststelling jaarrekening en decharge bestuur voor gevoerd financieel beleid

d. Benoeming nieuwe kascommissie 2024

5. Voorgenomen activiteiten 2024,

Piet Paantjens / Bernhard Koevoets / Jan van de Wouw

6. Bestuurszaken

a. Samenstelling huidig bestuur

b. In gesprek met een kandidaat waarnemend bestuurslid voor het secretariaat

c. In gesprek met een kandidaat bestuurslid penningmeester

7. Rondvraag Omstreeks 20.30 uur pauze – hervatting om 21.00 uur

Vertoning van de door Leo Dekkers gemaakte video over het optreden van Wim Daniels tijdens het 75 jarig jubileum van de Heemkundekring.

Als bijlage treft u de notulen van de vorige ALV aan.

Archeologische opgraving Nieuwe Sluis Zwartenberg

In onze vorige nieuwsbrief hebben wij de archeologische opgraving van de Nieuwe Sluis aan de Zwartenberg onder uw aandacht gebracht. Hieronder een verslag van de

Onthulling informatiebord Nieuwe Sluis Zwartenbergse polder

Zowel in de laatste nieuwsbrief als eerder in Heem-EL hebt u iets kunnen lezen over de archeologische opgraving van “De Nieuwe Sluis” in de Zwartenbergse polder.

Dat na de opgraving (begin 2023) en het wetenschappelijk in kaart brengen het geheel weer toegedekt zou worden en weer onderdeel uit ging maken van de dijk was vooraf bekend. Ook was bekend dat er te zijner tijd een informatiebord ter plekke geplaatst zou worden.

Op woensdagmiddag 20 maart was het zover dat onder een stralende zon het bord officieel onthuld zou worden. Voorafgaand voerde Anco Sneep, lid van het dagelijks bestuur van Brabantse Delta het woord. Hij gaf toelichting en blikte terug op het grote project versterking/verhoging dijken in West-Brabant om ons te beschermen tegen stijgende waterstanden in de toekomst. Daarna mocht Ton van den Wijngaart als ontdekker van “De Nieuwe Sluis” (2003) als hobbyhistoricus iets vertellen over de Zwartenbergse polderen zijn vondst van destijds.

Vooraf melde Ton dat hij zich in zou houden aangezien anders het risico bestond dat de toehoorders (ca. 20 mensen) niet voor het donker thuis zouden zijn. Heel vroeger stond het gebied wat we nu kennen als Zwartenbergse polder gewoon in rechtstreeks open verbinding met de Noordzee. Dus onder invloed van eb en vloed. Tot 1421 stroomde de rivier de Mark ook anders dan tegenwoordig namelijk van de noord/oost punt van de polder (nabij het gemaal Halle) rechtstreeks naar waar nu de watermolen staat om daar de Leurse Vaert op te pakken en gezamenlijk verder te stromen richting Zevenbergen.

Het is de St. Elisabeths vloed in 1421 geweest die de Mark liet doorbreken in het noorden en zich vervolgens terug in zijn eigen loop te voegen op het punt waar nu de Leurse Vaert in de Mark uitkomt tegenover Hazeldonk. Op dat moment was Zwartenberg dus een eiland geworden omgeven door zijn oude en nieuw loop. Rond 1500 ontstond in West-Brabant heel veel behoefte aan nieuw (wei)land aangezien na het afsteken van turf alleen maar schrale grond achterbleef. Gebieden inpolderen was in opkomst. In 1507 werd overeengekomen dat een zekere Jonckheer Engelbrecht van Etten (zoon van de toenmalig Schout van Etten) het gebied Zwartenberg mocht gaan bedijken en dus te onttrekken aan de open zee.

Heemkundekring Jan uten Houte

Voorafgaand was dat echter niet zomaar geregeld aangezien de heer van Breda zijnde Hendrik de III van Nassau toestemming hiervoor moest geven. Omdat in het gebied gronden lagen waarop het Stift van Thorn (witte dorpje in Limburg) de Tiendrechten (=belastingrechten) was ook hun toestemming nodig. Deze adellijke religieuze dames gemeenschap behoorde echter tot een wereldse kerk en vielen rechtstreeks onder de Paus van Rome. De toenmalige Paus Julius de II moest dus ook toestemming geven. Heel apart te bedenken dat de Paus in Rome zijn bemoeienissen had met Zwartenberg. Direct na het inpolderen ontstond op 2 plaatsen bewoning namelijk op het punt waar de Leurse Vaert in de Mark kwam werd een veerverbinding aangelegd om op die manier van het Hertogdom Brabant naar het Graafschap Holland te kunnen gaan. Daarnaast ging Engelbrecht van Etten wonen op het hoogste punt van de polder gelegen op wat we nu kennen aan de Hoge Zijweg. Een legende spreekt nu nog over "Het kasteel van Zwartenberg".

In 1545 gebeurt er iets wat, na later zal blijken, de polder kapitaalkrachtiger heeft gemaakt. Door het indijken (1507) ontstond met name aan de noordkant steeds meer aangeslibd land wat men de "Buitenlanden" noemde. Het toenmalig polderbestuur kwam met de heer van Breda, toen Rene van Chalon, overeen dat ze "voor eeuwiglijke erfpacht tegen een vastgesteld prijs" de buitenlanden mochten pachten. Het polderbestuur gaf deze gronden per 2 jaarlijks opbod uit aan boeren. Omdat deze grond de meest vruchtbare grond was stegen de prijzen steeds en de opbrengst steeds groter terwijl de pacht verschuldigd aan Breda hetzelfde bleef. (....kassa).

In 1635 werd in de noordelijke dijk die we nu kennen als Zeedijk een stenen sluis aangelegd die de naam krijgt van "De Nieuwe Sluis". Deze naam doet vermoeden dat er een voorganger geweest daar ergens gelegen heeft. Dergelijke sluizen dienen om zowel water in als uit het gebied te laten. Waterinlaten gebeurde vooral in het najaar/winter om wat men noemde de polder "te laten drijven". Het ging er dan om om sedimenten (vruchtbare deeltjes in het water) te laten bezinken en zodoende de grond te verrijken. Het gebeurde echter ook dat tijdens de 80-jarige oorlog als inundatie het gebied onder water gezet werd om zodoende de stad Breda te beschermen tegen de vijand. In de loop der tijd ging de polder als drassig/veenachtig gebied steeds verder inklinken en werd het steeds moeilijker water uit het gebied te krijgen. Op voorstel van het toenmalig polderbestuur onder leiding van dijkgraaf Fabritius werd in 1721 besloten om een wind-watermolen te laten bouwen. Een van de argumenten was naast de wateroverlast ook dat "De Nieuwe Sluis" in verre staat van caduk was. Een dergelijk bouwwerk kost natuurlijk nogal wat zeker voor zo'n relatief klein gebied. Er werd dan ook bepaald dat het geheel alleen maar bekostigd mocht worden uit de opbrengst van de buitenlanden. De overeenkomst van 1545 was dus eigenlijk de goudmijn van de polder. Naast de molen werd uiteraard ook een molenaarshuis gebouwd.

Rond 1870 begint de industriële ontwikkeling van de polder als er een suikerfabriek aan de Zeedijk gebouwd wordt op de plaats waar nu de veevoederfabriek van Hills staat. Als gevolg daarvan werden er naast de fabriek ook arbeiderswoningen gebouwd en kwam er een draaibrug over de rivier de Mark in het verlengde van wat nu de Boutweg is.

Na ca. 380 jaar werd zodoende het Zwartenbergse veer overbodig en verloor de veerman zijn baan en kwam er een brugwachter voor in de plaats. De eerste vaste over=verbinding als brug werd opgeleverd in 1940 en kon de draaibrug verdwijnen. Dat het verkeer van Leur naar Zevenbergen hier passeerde laat zich raden. Minder bekend is dat de weg van Prinsenbeek (Strijpenseweg) naar Zevenbergen toen niet doorliep tot in de polder. Deze weg is pas in de jaren 60 van de vorige eeuw doorgetrokken vrijwel tegelijkertijd met het aanleggen van de Zwartenbergseweg in de polder. Het is ook toen geweest dat het laatste restant van de “Oermark”, destijds genaamd “De Kreek” gedempt is geworden.

Ontdekking van de Nieuwe Sluis.

In 2003 werd Ton door een van de polderbewoners opmerkzaam gemaakt over puinresten die bij het ploegen van zijn land steeds tevoorschijn kwamen. Betreffend stuk land lag tegen de Zeedijk aan. Omdat dat een vreemde plaats is voor puin, er ligt daar immers geen weggetje of zoiets, gaan ze gezamenlijk ter plekke kijken. Opvallend is dat het zg. puin alleen bestaat uit resten van IJsselsteentjes. Op enig moment valt op dat in de zijkant van de dijk ter plaatse een verzakking te zien is. Er gaat een lichtje branden aangezien op een oude polderkaart (1680) iets staat van “Nieuwe Sluis”. Thuis gekomen wordt een pioniersschopje ter hand genomen en teruggedaan naar de dijk. Voorzichtig graafwerk legt binnen no time resten bloot van wat eens de Nieuwe Sluis geweest moet zijn. Initiatieven richting Gemeente, Heemkundekring, Brabantse Delta en Provincie blijven allemaal vruchteloos. Niemand heeft echt belangstelling. In rapporten (2021) over het project dijkverzwaringen staat echter iets vermeld dat er archeologisch onderzoek gedaan is maar niets zin of waardevols gevonden is. Nadere verdieping leert echter dat er alleen sprake is geweest van bureau archeologisch onderzoek. Reden genoeg om opnieuw actie te ondernemen met name richting Brabantse Delta. Uiteindelijk resulteert dit erin dat er archeologisch veldonderzoek plaats moet gaan vinden. Professionele archeologen van het onderzoeksbureau Vestigia gaan op 18-19 Januari 2023 aan de slag en komt een enorme duikersluis tevoorschijn.

Na het onthullen van het informatiebord door Anco Sneep en Ton van den Wijngaart was het gezellig nakaarten onder het genot van koffie/thee/fris met worstenbrood en appelflappen.

Zie ook: brabantsedelta.nl/nieuwe-sluis-zwartenberg

Heemkundekring Jan uten Houte

Bernadette Soubirous naar Nederland

Vanaf 1 april is een relik van de heilige Bernadette te bewonderen bij een kerk bij ons in de buurt. Tweede Paasdag komt de relik aan in de basiliek van Maastricht en gaat daarna op tournee langs nog veertien kerken in Nederland, waaronder St. Willebrord, Breda en Bergen op Zoom.

Wie Bernadette zegt, zegt Lourdes: een van de bekendste bedevaartsoorden ter wereld.

En Wie Lourdes zegt, zegt Maria en Bernadette!

Meer informatie over Bernadette vindt u op https://nl.wikipedia.org/wiki/Bernadette_Soubirous

Alle informatie over de rondreis van de relik van Bernadette vindt u op www.huisvoordepelgrim.nl

22 april is de relik in de Willibrorderskerk in St. Willebrord, 23 april in Bergen op Zoom en 24 april in Breda.

Activiteiten Heemkundekring in 2024

Mrt/okt	Elke vrijdagmiddag Inloopmiddag en plaatjesruil Jumbo 13.30-16.30 uur
22 mei	Genealogie-avond in het HeemHuis, aanvang 19.30 uur. Vrije inloop
6 juni	Heemavond in De Nobelaer. Thema Archeologie en dialect

Elke tweede maandag van de maand:

Bestuursvergadering/ Werkgroep Schrijvers /Redactie Heem-EL

Elke woensdagmiddag: Werkgroep bidprentjes en bibliotheek

Elke vrijdagmiddag: Vrije inloop in ons HeemHuis van 13.30-16.30 uur

Elke twee maanden: Genealogiewerkgroep

Eerste kwartaal: Algemene Ledenvergadering op 11 april 2024

Eerste kwartaal: Onderzoek te ruimen graven Zundertseweg en advies aan gemeente

17/19 mei: Havenmarkt en Havenfeest op de Leur

Juni/juli Heemreis

30 juni: Meulemart rondom Winkelcentrum vanwege Kermis in Etten

14 en 15 september: Brabants Erfgoedweekend / Open Monumentendag 2024

29 september: Jaarmarkt Etten-Leur

Begin november: 80 jaar Bevrijd

13/24 november: Tentoonstelling Omleiding Rijksweg

Vierde kwartaal: Algemene ledenvergadering

Bestuurszaken

Ons bestuur is nog steeds op zoek naar een secretaris en penningmeester.

Wilt u graag hierover nader worden geïnformeerd?

Neem dan contact op met onze voorzitter Wim Buijs via de mail

voorzitter@janutenhoute.nl of bel 0653756761.

*Heemkundekring
Jan uten Houte*